

צור קשר קודם שתתפור

א. בבא בתרא סד ע"א

יתיב רבינא וקא קשיא ליה: היינו בור היינו דות! א"ל רבא תוספאה לרבינא, ת"ש דתניא "אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין."

ב. רשב"ם בבא בתרא סד ע"א

בחפירה - בקרקע קשה שמחזיק מים בלא בנין.
 בבנין - חופרין בור בעפר תיחזה ובנין לו כותל אבנים ומקרי דות.

1) *History of Water Cisterns: Legacies and Lessons* <https://www.mdpi.com/2073-4441/5/4/1916/pdf>

2) Our Givens

- When two pits are near each other, each pit needs its own protective space
- We must distance a new pit 3 tefach from an existing pit (our mishnah)

3) Our Questions

- Q1: May I dig up to the property line if there is no pit on the other side of the property line?
- Q2: If Pit 1 is up to the property line, must Pit 2 allow space for the protection of Pit 1?
- Q3: Is 3 tefach the combined protective space needed for both, or just protection for one pit?

4) Our Options

The Case in the Mishnah				
	Option A	Option B	Option C	Option D
	Pit 1 is to the line; Protect Pit 2 with 3 tefach	Pit 1 is to the line; Protect both pits with total 3 tefach	Pit 1 is to the line; Protect both pits with total 6 tefach	Pit 1 is 3 tefach from the line; Protect both pits with total 6
May I dig to the line if there is no pit on the other side?	Yes	Yes	Yes	No?
If Pit 1 is to the line, must I protect it when I dig Pit 2?	No	Yes	Yes	No?
Is 3 tefach the combined protection for both, or just to protect one pit?	Just one pit	Both pits	Just one pit	Just one pit

ג. בבא בתרא יז. -

מתני' לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו, ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין, אא"כ הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד...

גמרא פתח בבור ומסיים בכותל!

- אמר אביי ואיתימא רב יהודה, "מכותל בורו" שנינו.
 - וליתני "אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים"? הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים, נפקא מינה למקח וממכר,
 - כדתניא, "האומר לחבירו 'בור וכותליה אני מוכר לך' צריך שיהא הכותל שלשה טפחים."
- איתמר: הבא לסמוך בצד המצר, אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך.
 - בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך, כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות:

- אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות
- רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא.
- איכא דאמרי בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך, כי פליגי בשדה העשויה לבורות
 - אביי אמר סומך. אפילו לרבנן דאמרי מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמשה אמה, התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור.
 - ורבא אמר אינו סומך. ואפילו לר' יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור, אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי.

ד. רש"י בבא בתרא יז ע"ב
העשויה לבורות - כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר.

ה. רבינו גרשום בבא בתרא יז ע"ב
שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא...

ו. חברותא בבא בתרא יז ע"ב
בשדה העשויה לבורות, שהדרך הוא לחפור בה בורות

ז. שיטת רש"י
פתח בבור - "סמוך לבורו של חברו" והדר סיים "אלא אם כן הרחיק מכותל", הוה ליה למיתני "אלא אם כן הרחיק מבורו", דאילו "מכותלו" כותל הבנוי על גבי קרקע הוא.

וליתני מבורו של חברו - ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום...

ח. חדושי הרמב"ן בבא בתרא יז ע"ב
והקשו על פ' זה: דילמא אי תנא הכי הוה אמינא שהראשון לא הרחיק, שהבא לסמוך בצד המצר סומך, וזה [השני] עשה כל ההרחקה, נמצאת אומר שאם באו לחפור בבת אחת זה לא ירחיק אלא טפח ומחצה וזה טפח ומחצה!
לפיכך תנא "מכותלו" שהראשון הרחיק שלשה מסתמא - דאי לא הרחיק שלשה כמו שזה עושה, היכי קתני שלעולם מרחיק זה שלשה? הרי פעמים שהכותל [שכבר הרחיק הראשון] עבה ולא בעי [לשני] הרחקה כל כך, ופעמים שהכותל [שכבר הרחיק הראשון] של טפח ובעי [לשני] טפי - ומשום הכי קתני מכותלו.
וזה אינה קושיא, שהבא לסמוך בצד המיצר, אף על פי שסומך [למיצר], אין האחרון מרחיק אלא חצי ההרחקה שהיה עליו אם באו לחפור בבת אחת כדבעינן לפרושי לקמן. וכיון שזה כונס לתוך שלו שלשה, למדנו שאם באו לחפור בבת אחת מרחיק כל אחד שלשה.

ט. שיטת הר"ן
דקס"ד ד"מכותלו של חברו" כותל חצר קאמ', דאי כותל בור, כיון שכבר הזכיר מבורו של חברו, למה לי למיתנא זימנא אחריתי "מכותלו של חברו", ה"ל למיתנא "מכותלו"!

ומפרקי: אמ' אביי, ואי תימ' רב יהודה, מכותל בורו שנינו. כלומ' לאו דקס"ד דהאי "כותל" מכותל חצר קאמר, אלא מכותל בורו שנינו.
• ו"של חברו" דקת' נ"ל דנקט ליה לאשמועי' דבשהראשון הרחיק עסיקי'. דאי תנא "מכותלו" בלחוד, הוה איפשר לפרושי בשהראשון סמך למצר ונמצא שנעשה שדהו של חברו [כלו' של השני] כותלו של בור [ויצטרך להרחיק עוד ג' מסוף כותל בור א']. להכי תנא "מכותל של חברו" לאשמועי' דכשהראשון הרחיק עסיקי'.

ומקשי' תו: וליתני "אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו ג' טפחים",

- כלומ' למה לי למינקט מילתיה כשהראשון הרחיק? ליתני סתמ' "אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו ג' טפחים", והוה ידענא דלעולם בין הרחיק ראשון בין לא הרחיק צריך שיכניס לתוך שלו שלשה!
- דלא מצית אמרת דילמ' הוה אמינא דמתנית' בשלא הרחיק הראשון, ומ"ה צריך שירחיק זה ג', אבל הרחיק הראשון שלשה אין צריך להרחיק כלל, לא מצית אמרת הכי, דא"כ כל דבין שני בורות אינה אלא ג' טפחים, וכיון שכן בשהראשון סמך למצר למה נחייב את השני לעשות כל ההרחקה? דאפי' למ"ד בא לסמוך בצד המצר סומך, הני מילי לומ' שאין הראשון צריך להרחיק כלל, אבל מ"מ אין מחייבי' את השני אלא מחצי ההרחקה המוטלת עליו!
- וכיון שכן ליתני "אלא א"כ הרחיק מבורו", והוה משמע דבין שהראשון הרחיק בין שלא הרחיק, צריך זה להרחיק ג' טפחים ולא יותר!
- וכ"ת אכתי איכא למימר דלהכי תנא "מכותלו של חברו" לאשמועי' שהראשון הוצרך להרחיק שבא לסמוך בצד המצר אינו סומך, לאו מילת' היא דלאביי דקא מקשי' ליכא למימ' הכי, דהא ס"ל הבא לסמוך בצד המצר סומך! ולרבא נמי לא שמעי' מידי, דהא איפש' לאוקמה כשבאו שניהם לחפור בבת אחת וכדמוקים לה אביי!

ומפרקי': הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים, כלומ' להכי נקט "מכותלו" לאשמועי' דכשהראשון הוצרך להרחיק ג' טפחים כדינו עסיקי', אי לרבא משום דבא לסמוך בצד המצר אינו סומך, אי כאביי כגון שבאו שניהם לחפור. וכיון דקרי ליה "כותל" ש"מ דסתם כותל בור ג' טפחים ונפק' מינה למקח וממכר, זהו פי' לפירושו של רש"י ז"ל.

ונמצינו למדין לפי שיטה זו דלמ"ד בא לסמוך בצד המצר סומך אין מחייבי' על השני להרחיק אלא חצי ההרחקה וכדכתיבנא לעיל, ונפק' מינה אליבא דהלכת' בשדה שאינה עשויה לבורות דקי"ל סומך כדבעי' למכתב קמן שאין על שני להרחיק אלא חצי ההרחקה בלבד.

פסק במחלקת אביי-רבא

י. רמב"ם הלכות שכנים פרק ט הלכה י

מי שבא לחפור בור בסוף שדהו לסמוך למצר חבירו, אם שדה חבירו אינו עשוי לבורות סומך ואינו יכול למחות בידו, ואם ימלך חבירו לחפור בור בצדו צריך להרחיק מן כותל הבור שלשה טפחים עד שיהא בין חלל שתי הבורות **ששה טפחים**. ואם היתה שדה חבירו עשויה לבורות אינו סומך עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים ויחפור, וכשיבא חבירו לחפור ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור.

יא. מגיד משנה הלכות שכנים פרק ט הלכה י

ויש חולקים ואומרים דאינו מרחיק אלא שלשה כדינו ואומר לו לראשון לא דייך שלא הרחקת מן המצר שלי אלא שתזקיקני להרחיק ולכנוס בתוך שלי יותר מדיני ע"כ דבריהם:

יב. אבן האזל הלכות שכנים פרק ט הלכה י

באמת כונת הרמב"ם פשוטה דודאי אין השני צריך להרחיק אלא ג' טפחים מכותל בורו של חבירו, וכדין כותל בנין וכמו שכתב הרמב"ם להדיא כאן שצריך להרחיק מכותל הבור ג' טפחים ובודאי אין ההרחקה מכותל בור שלו אלא מכותל בור של חבירו. ומה שכתב "עד שיהא בין חלל ב' הבורות ו' טפחים" זהו דלא נימא **דאם הרחיק הראשון ד' טפחים ממצר** צריך השני ג"כ להרחיק ג' טפחים, שהראשון יאמר 'אני צריך לכותל בור חזק ואין לך רשות לקלקל הכותל שלי', ולזה כתב דצריך להרחיק מכותל הבור ג' טפחים עד שיהיה בין חלל ב' הבורות ו' טפחים, והיינו **דיותר אינו צריך להרחיק**, ואם הרחיק הראשון ד' טפחים א"צ השני להרחיק אלא ב' טפחים, וגם שלא נאמר דכיון שכבר חפר הראשון בור א"כ יוכל לטעון שארחיב את בורי ויהיה דינו כמו עשויה לבורות דגם בדליכא בור אינו סומך, ולזה כתב הרמב"ם דא"צ להרחיק אלא עד שיהיה בין ב' הבורות ו' טפחים, והדברים ברורים, ועיין מה שכתבתי בהל' א' על ד' הכ"מ כאן דא"צ לסוד בסיד דלדעת הרמב"ם ע"כ חד דינא כותל בור וכותל בנין ע"ש.